

Svenskar tackar för svorskan

Tack och lov för Skavlan, säger jag som svensk och Nordenvän. Inte bara för att han gör ett tv-program med bra frågor till intressanta gäster utan också för att han får svenskar att inse att norska går att förstå.

Av Catharina Grünbaum

Invändningen att Fredrik Skavlan inte talar ren norska utan svorska är ointressant. I programmet är kommunikationen med deltagarna och tittarna det viktiga, och då får man ta till tjuvknep – strategier, som språkvettare kallar det. Dit hör att helt ersätta ord som kan vara svåra att förstå eller att använda norska ord och sedan översätta dem – och dessutom att ha undertexter.

Det är inte fusk. Det är praktisk pedagogik.

Om inte dessa strategier användes skulle programmet bestämt ha betydligt färre tittare. Men nu lurar man på svenskarna det norska språket så att de inte ens tänker på att det är ett annat språk de lyssnar till.

Kärlek till språket

I Språkrådets tidskrift «Språknytt» 1/2011 läser jag en intervju med poeten Bertrand Besigye om norrmäns attityder till det egna språket. «Nordmenn elsker ikkje språket sitt», anser han – och jag hoppas att han har fel. «Nordmenn svorskar i Sverige, mens svenskane held på svensk i Noreg. Svenskane har integrert språket sitt meir enn det nordmenn har.»

Att svenskar håller på svenska i Norge beror dock inte på att vi skulle älska vårt språk mer än vad norrmännen älskar sitt. Det beror på att vi är så lite förtrogna med norskan. Svensk radio och tv har länge varit tillgängliga för norrmännen. Det omvända har däremot inte gällt. Så när vi svenskar blandar in ett annat språk i vårt eget är det i stället engelskan.

Fallgropar och räddningar

Alla hittills gjorda undersökningar av hur väl nordbor förstår varandra visar att norrmännen är överlägsna sina grannar danskar och svenskar. Orsakerna är flera: det norska bokmålet ligger till skrivsättet nära danskan och till uttalet nära svenskan. Norrmän är på ett helt annat sätt än danskar och svenskar vana vid språklig variation. Norskan å sin sida är också det språk som de båda grannarna har det lättast med.

I dag, när skolundervisningen inte tar sig an grannspråksundervisningen med samma ambitioner som tidigare (för att uttrycka saken med en

viss underdrift, i synnerhet i fråga om den svenska skolan), oroar sig många Nordenvänner över att ungdomars nordiska språkförståelse sviktar; unga människor tar till engelskan för att förstå varandra.

Det är en trist utveckling, det medges. Å andra sidan är det ett fenomen som uppträder mest i mötet mellan skandinaviska ungdomar utan erfarenhet av varandras språk. Men unga svenskar som arbetar i serviceyrken i Norge – och de är många – kommer raskt in i norskan. Låt vara att det kan ta sin tid att komma underfund med ord som *korleis, true, berre, me, åssen, evne, uke*, och med lömska likheter som *avse* (sv. *avse* = no. 'mene'), *hjemlig* (sv. *hemlig* = no. 'hemmelig'), *nødig* (sv. *nødig* = no. 'nødvendig' men också 'som behöver gå på toaletten'), *kunstig* (sv. *konstig* = no. 'rar'), *rar* (sv. *rar* = no. 'snill', 'søt') och med ett uttryck som *ikke verst*, som betyder det motsatta till svenskans *inte så verst* 'inte särskilt'. För att inte tala om det för svenskar okända *harry*.

I den mån svenskar i Norge behåller sin svenska är det snarast för att de märker att den inte skapar problem för de språkvana norrmännen.

til side 2 →

Nordisk Statsspråk

Den nordiske språkkonvensjonen mellom Noreg, Danmark, Finland, Island og Sverige gjev nordiske statsborgarar rett til å nytte heimlandets språk i kontakt med styresmakter og andre offentlege organ i dei andre nordiske landa.

Som statstilsett i Noreg kan du altså oppleve å få førespurnader på dansk, finsk, islandsk og svensk. Derfor er Statsspråk denne gongen på og om andre nordiske språk.

Konvensjonen finn du mellom anna på www.norden.org.

Språkrådet

www.spraakradet.no
www.spraakradet.no

- Aktuelt
- Ordbøker
- Råd om språk
- Fakta om norsk
- Lov og rett
- Leik og lær
- Andre språksider

Unge i Norden har sværere og sværere ved at forstå hinandens sprog.

Det har Nordisk Ministerråd sat fokus på ved at iværksætte en kampagne om nordisk sprogforståelse. Formålet med kampagnen er at opbygge positive holdninger til dansk, norsk og svensk og styrke børn og unges forståelse af sprogene.

Kampagnen byder på nordiske og nationale tiltag samt en konkurrence om udvikling af læremidler. Kampagnen løber fra efteråret 2010 og 2011 ud. Læs mere på www.nordisksprogkampagne.org.

Bodil Aurstad og Anne Kjærgaard, Nordisk Sprogkoordination

Dansk er obligatorisk fag i den islandske grunnskolen. Av Islands totalutgifter til skolesystemet brukes 6–7 prosent til danskundervisning. I tillegg til dette subsidierer den danske regjeringen danskundervisningen med 3 millioner danske

kroner hvert år. Likevel svekkes islendingenes danskkunnskaper. En undersøkelse viser at 15,4 prosent av dem mellom 18 og 30 år mener at de er flinke i dansk mens det tilsvarende tallet for engelsk er 95,9 prosent. I aldersgruppen 50–75 år mener 30,8 prosent de er flinke i dansk, og 68,2 prosent mener de er flinke i engelsk.

Ari Páll Kristinsson, Árni Magnússon-instituttet for islandske studier

Finland har två nationalspråk – finska och svenska. Svenska kan vara nyckel till (rätts)information från Finland.

Att svenska är officiellt språk betyder att alla lagar och propositioner finns på svenska. Lagstiftningen finner du i rättsdatabasen Finlex (www.finlex.fi/sv/). Du hittar också material på riksdagens hemsida (www.riksdagen.fi).

Språknormen för svenskan i Finland är densamma som för svenskan i Sverige. De

svenska EU-texterna används i både Sverige och Finland. Det finns alltså inte olika svenska versioner.

Sten Palmgren, Justitieministeriet i Finland

Bruk av samisk språk i offentlig sektor er regulert i *lov om Sameetinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)*. Det er Fornyings-, administrasjons- og kyrkjedepartementet som forvaltar reglane i sameloven.

Samisk språknemnd er eit underorgan for Samisk parlamentarisk råd. Nemnda har tolv medlemmer som representerer samiske språkgrupper på svensk, finsk, norsk og russisk side av det samiske området. Nemnda har ein eigen språkseksjon for kvart av dei samiske språka sør-, lule-, nord-, enare- og skoltksamisk, og ein seksjon for kildin- og tersamisk.

Les meir på www.giella.org.

→ Svenskar tackar för svorskan ... frå side 1.

Nordbor som rör sig i varandras länder – för att de arbetar eller semesterar där längre tider – lär sig för det mesta genom egen praktisk erfarenhet strategierna för hur man gör sig förstådd. Svenska ungdomar kan till exempel inte hålla på och använda engelska när de arbetar på restauranger i Köpenhamn. De som jag har talat med säger att de fördanskar sin svenska – även om det tagit dem några veckor att först över huvud taget begripa danskan. Danska läkare i Sverige försvenskar sin danska, ofta genom att helt i onödan byta mot *ikke* mot *inte*, men också, desto bättre, genom att avstå från de sårdanska räkneorden. Svenskar klarar inte *tres* ('sextio') och *syvoghalvfems* ('nittiosju').

Den nordiska samhörigheten

Svenska språket i Finland har i dag en utsatt ställning. Det nya populistiska partiet Sannfin-

ländarna protesterar högljutt mot vad de kallar «tvångssvenskan» i skolundervisningen – och då är svenskan ändå i hög grad undanträngd av engelskan.

Men när finnar söker bättre betalda jobb i Norge, då blir den förhatliga skolsvenskan det inledande kommunikationsspråket och bron över till norska. En finsk sjuksköterska i Tromsø kan naturligtvis inte fråga eller trösta äldre patienter på engelska. Det har inte bara med språket att göra utan också med verkligheten. De nordiska språken har ord för just det liv vi lever i Norden, för samhälle, skola, natur, och här har finskan ofta samma begrepp, fastän språket är ett annat.

Vi har i Skandinavien en enastående tillgång i den språkgemenskap som gör att vi kan förstå och göra oss förstådda på våra egna modersmål. Men den kräver förstås att vi umgås med var-

andras språk.

Den lättillgängligaste formen av språkundervisning i vardagslivet är nog den som vi får gratis när vi hör personer från grannländerna komma till tals i radio och tv. I Sverige har örat för norska öppnats av bland andra tv-meteorologen Tone Bekkestad – som emellertid blev allt mer svensk i sitt tal, av Kari Storækre, Jon Skolmen, Rolv Wesenlund och nu senast Fredrik Skavlan. Man kan bara önska att våra etermedier satsade mer på naturliga inslag med personer från grannländerna, och gärna sådana som med gott humör blandar och översätter och förklarar, så att grannspråket blir ett nöje och inte ett hinder. Det är ett knep som alla vi nordbor kan ta till i mötet med varandra, var och en på sitt språk.

Språkene i Norden

Språk	Antall morsmålstalere
norsk	4,5 millioner
dansk	5,4 millioner
svensk	8,5 millioner i Sverige, 290 000 i Finland
finsk	4,8 millioner i Finland, 200 000 i Sverige
færøysk	47 000 på Færøylene, 15 000 i Danmark
grønlandsk	50 000
samisk	30 000 i Norge, Sverige og Finland
islandsk	300 000

Kilde: Att forstå varandra i Norden, Nordisk ministerråd 2009. Tallene er omtrentlige.

Eit lite innføringskurs i mållova – del 3

Kommunar kan ha ei av målformene som *målvedtak*. Det inneber at dei har krav på å få brev og e-postar frå statsorgan på den vedtekte målforma.

Av dei 430 kommunane i Noreg har 114 nynorsk som målvedtak, 159 har bokmål, og 157 er språknøytrale.

Ei fersk undersøking viser at målvedtaka i mange tilfelle ikkje blir respekterte. 44 prosent av alle nynorsk-kommunar får sjeldan eller aldri brev frå staten på nynorsk, trass i at dei har

krav på det. 62 prosent av nynorsk-kommunane får sjeldan eller aldri e-postar frå statsorgan på nynorsk.

Rapporten frå undersøkinga finn du på nettstaden til Språkrådet.

Oversikt over kva kommunar og fylkeskommunar du som statstilsett skal skrive til på nynorsk, finn du i *for-skrift om målvedtak i kommunar og fylkeskommunar*, t.d. på www.lovdato.no.

Skandinavisk språkforståelse

– lær ett språk, få to på kjøpet

skicklig?

dyktig/
dugande!

De skandinaviske språkene er svært like. Mellom 80 og 90 % av ordene i en svensk eller dansk tekst er like eller likner på de norske oversettelsene. Dermed kan vi ganske lett lære å forstå hverandres språk uten altfor store anstrengelser. Tar vi med de andre nordiske landene, der skandinaviske språk står på læreplanen, kan vi kommunisere med 20–25 millioner mennesker uten å måtte lære oss et nytt språk.

I praksis viser det seg likevel at det ikke alltid er lett å bli forstått, og skandinavisk språkforståelse er blitt svakere de senere årene. Med litt hjelp og informasjon om hva som kan være vanskelig i de andre

skandinaviske språkene, kan vi unngå å gå i feller og i stedet benytte oss av fordelene som ligger i å kunne kommunisere med våre nordiske naboer på vårt eget morsmål.

Bli forstått

Generelle råd for å bli forstått i Norden:

- Ikke snakk for fort.
- Artikuler tydelig.
- Unngå fyllord (som «liksom» og «på en måte»).
- Vær oppmerksom på hvilke ord du bruker. Unngå forkortelser og initialord (Difi, UDI) og forklar faste uttrykk (som «snu på flisa»).
- Gjenta om du ser at du ikke blir forstått.
- Overvinn følelsen av at det er unaturlig å tilpasse språket. Det er lov å snakke «blandinavisk».

forstyrre?

störa!

fordon?

kjøretøy/
kjørety!

Noen norske ord er ikke umiddelbart forståelige for våre naboer. Her er noen norske (N) ord du bør være oppmerksom på, og deres danske (D) og svenske (S) motstykker:

anledning (til å komme) N

D: leilighet
S: tillfälle

pågående, pågående N

D: igangværende
S: pågående

bevilgning, løyving N

D: bevilling
S: tillstånd; anslag

samfunn N

D: samfund
S: samhälle

forbause/-a N

D: forbavset
S: förvånad, häpen

selskap N

D: selskab
S: bolag; företag; förening; bjudning

formål, føremål N

D: formål
S: syfte

skikkelig/-leg N

D: skikkelig
S: ordentlig, rejäl; hygglig

formålstjenlig, føremålstenleg N

D: formålstjenlig
S: ändamålsenlig

tiltak, åtgjerd N

D: tiltag
S: initiativ, åtgärd

forsettlig N

D: forsættlig
S: avsiktlig, uppsåttlig

trygd N

D: sygesikring
S: socialförsäkring (N: trygdekassen = D: sygesikringen, S: försäkringskassan)

forstyrre N

D: forstyrre
S: störa (S förstöra = D: ødelægge, N: ødelegge)

utfordring N

D: utfordring
S: utmaning

lov N

D: lov
S: lag; lov, tillåtelse

vedkommende/-ande N

D: vedkommende
S: vederbörande, personen i fråga

overfor, andsynes N

D: overfor
S: mittemot; gentemot

Forstå

Noen ord i dansk og svensk misforstås ofte av nordmenn. Disse ordene kan det være nyttig å være oppmerksom på:

ajournera S

N: utsette, utsetje

fordon S

N: kjøretøy, køyrety

lag S

N: lov

skicklig S

N: dyktig, dugande

anledning S

N: grunn, årsak, foranledning

fördrag S

D: avtale, traktat; overbærenhet

laglig S

N: lovlig, rettslig

skiljedom S

N: voldgift, skilsdom

anslag; anslå (pengar) S

N: bevilgning, løyving; bevilge, løyve

föredragningslista S

D: dagsorden
N: sakliste

lagom S

D: tilpas, passende
N: passende, høveleg

syfte S

(S: syn. avsikt, ändamål)
N: formål, føremål, øyemed, hensikt

avstyrka S

N: fraråde, rå ifrå

föremål S

N: gjenstand

ledamot S

(S: syn. medlem)
N: medlem

villfara S

N: etterkomme, oppfylle, innfri

beredkapsarbeite S

N: nød(hjelp)sarbeid

föresats S

N: forsett

lige meget D

N: likegyldig
S: likgiltig

yrka (på) S

N: kreve, krevje; insistere på

betyga S

N: bevite, vitne om, forsikre

ganske vist D

N: visstnok
S: visserligen

muta S

N: bestikke, mute

ändamålsenlig S

N: hensigtsmessig, formålstjenlig

bevista S

N: overvære, vere (til stades) på

hemul (S)

N: hjemmel, heimel

nackdel S

N: ulempe, skade

äventyra S

N: sette på spill, setje på spel

bolag S

D: (aktie)selskab
N: (aksje)selskap

innebörd S

N: betydning

navnlig D

N: særskilt, spesielt

bordlägga S

D: udskyde
N: utsette, utsetje

intyga S

N: bevite, bekrefte, stadfeste, attestere

noggrann S

N: nøye, nøyaktig

överläggga S

N: drøfte

enhällig S

D: enstemmig, enig
N: enstemmig, samrøystes

jämt S

N: stadig, støtt, alltid, jamt

nöjaktig S

N: tilfredsstillende

överse (med) S

N: bære/bera over med

enligt S

N: ifølge

jävig S

N: inhabil, ugild; ikke upartisk

oläglig S

N: ubeleilig

sinsen mellan S

N: innbyrdes, seg imellom

Ikke alle betydninger av oppslagsordet er tatt med, og forholdet mellom bokmål og nynorsk er ikke nøyaktig spesifisert. Ordlista er hentet fra *Att forstå varandra i Norden*, utgitt av Nordisk ministerråd i 2009. Heftet kan lastes ned fra Nordisk språkkordinasjons nettsider www.nordisksprogkoordination.org. Ellers kan vi gjøre oppmerksom på *Nordisk förvaltningsordbok*, utgitt av Nordisk råd i 2009, og nettstedet www.brukskandinavisk.no.

SPRÅKTIPS

SPRÅKEGGET

Skäl, skjell og forskjell

I den svenske filmen *Släpp fångarna loss, det är vår ble* «Nej aldrig jag tror att det går / av sociala skäl» gjengitt slik i den norske underteksten: «Men aldri vil det nok gå / det er stor sosial forskjell».

Skäl, som ikke har noe med *[for]skjell* å gjøre, betyr 'grunn'. Bare grunn, altså – ikke skjellig grunn.

Ordklekk

Arbeid som ingen lenger etterspør, men som me ikkje greier å leggje frå oss, er ei slags tvangshandling i utrengsmål. Slik sett er det tvangsarbeid, men ingen (andre) har tvinga ein til det. I alle tilfelle munnar utrengsverket ut i eit *bortkast*, seier ein lesar.

Ein annan lesar meiner *byråkrati* på sitt verste er det same, i alle fall tilstanden *byråkratitt*. Ein utbreidd variant er *arkivisme* – det å lagre eit ekstra eksemplar av alt i tilfelle arkivet ikkje tek godt nok vare på det.

Kva kan me kalle den energiske personen som stadig tek opp att saker som er avgjorde, eller som vi er samde om å vere usamde om, som nektar å gje seg, og som alt prellar av på? Send framlegg til stat@sprakradet.no.

Island er kjent for sin puristiske språkpolitikk som inneber at nyord i hovudsak skal dannast av islandske stammar. Islandske har rett nok teke inn ei rekkje lånord, men mange heimlege ordledd er svært produktive.

Ordet *lög* ('lov') blir mykje brukt i samansette «statlege» ord der vi i norsk brukar lånord: *lögbókandi* – notarius publicus
löggingd – autorisasjon
lögregla – politi

Legg vi til leddet *-stjóri* ('-styrar') etter *lögregla*, får vi *lögreglustjóri*, som tyder 'politimeister'.

Desse orda følgjer same mønster:
bílstjóri – sjåfør
leikstjóri – (teater)regissør
**ritstjóri* – redaktør

BOKFINKEN

Ulike vilkår

En *vilkorlig dom* i Sverige er slett ingen *vilkårlig dom*. Det norske motstykket til *vilkorlig dom* er *betinget dom* (nynorsk: *vilkårsdom*).

Svensk *vilkor* og norsk *vilkår* betyr det samme, men straks vi lager et adjektiv av det, skjer det noe med betydningen. *Vilkårlig* på norsk betyr nærmest 'tilfeldig, etter eget for godt befinnende'. Et *vilkårlig* eksempel er et eksempel uten noen vilkår (betingelser), altså et tilfeldig eksempel. Norsk *vilkårlig* tilsvarer svensk *godtycklig, skönsmässig*.

MÅLTROSTEN

«En utreder»

i staten – kva gjer vedkomande på nynorsk? *Reier* han ut eller *greier* ho ut?

Ein kan *reie ut* eit farty og *reie inn* eit hus. Då er det utstyrt og klargjort. Ein kan *reie skinn, reie senga* eller – som i «Den bakvende visa» – *reie seg til katemordsferd*. Det finst både *skipsreiarar* og *bokreiarar* (forleggjarar).

Men når ein både klargjer, klårgjer og ordnar opp i noko, heiter det helst å *greie* på nynorsk.

På norsk *greier* ein håret, medan danskane *reder* det. Likeins *greier ein garnet* og *greier opp i flokane*, anten dei er konkrete eller juridiske. Difor heiter det òg å *greie ut ei sak*, og dermed ei *utgreiing*. Om ikkje alt er heilt *greitt* etter at *utgreiaren* har *greidd/greitt* det ut, får ein no oftast *greie på* noko.

Smør, flesk, kake og konfekt

Opphopning av liketydige ord for samme begrep kalles *pleonasm*: «ridende rytter til hest», «steinrik milliardær», «gjerrig gnier». Et godt norsk uttrykk for fenomenet er «smør

på flesk». Visste du at det tilsvarende svenske uttrykket er «tårta på tårta», og at det danske er «dobbeltkonfekt»? Uttrykkene forteller kanskje også noe om nasjonal matkultur.

DIKTET

Mála mæi ekki

Mála mæi ekki
Ljós míni
Sigur myrkið
Blinda meg
Ikki

Tak ekki ljós míni
Frá mæi
Krunkandi svartu
Skínandi
Nátt

Heðin M. Klein

mála – farge, måle/male
mæi – meg (dativform av eg)
sigur – siger/seier
krunkandi, av verbet *krunka*, som kjem av substantivet *krunkur* – ramn/ravn

STATSSPRÅK

Bladet for godt språk i staten

Adresse:
Språkrådet
Postboks 8107 Dep
0032 OSLO

Telefon til Språkrådet og Statsspråk:
22 54 19 50

Ritstjóri*:
Torunn Reksten
torunn.reksten@sprakradet.no

Abonnement og adresseendring:
bestilling@sprakradet.no

Utforming:
Marit Heggenhougen | cmkydesign.no
Trykk: NR 1 Arktrykk

Opplag: 18 500
Redaksjonen avslutta 10.05.2011

ISSN 0805-164X